

Baltijas Semfohpis.

Sināht Jelgawā if nedelas.

Maksa bes peesuhitichanas: no 1. Maija lihds gada galam 1875 — 1 r. 50 f.; par gadu 2 r., par pusgadu 1 r. 10 f., par 3 mehn. 60 f.; ar peesuhitichanu: no 1. Maija lihds gada galam 1875 — 2 r.; par gadu 2 r. 50 f., par pusgadu 1 r. 40 f. un par 3 mehnescheem 90 f.

Nedakija un ekspedizija Katoku celsā № 2. — Studinajumus peenem S. Alunana l. grabmatu bohde, Katoku celsā № 8.

№ 5.

Treschdeenā, 28. Maijā.

1875.

Rahditais: Sinas.* Merzels. Jauna kufama mashine preeksch masgruntneekem. Rahds wahrs par Dohbeles semfohpibas beedribu un winaš ruhpeetsem. „Bezais brablis“ un Leppewitscha kungs, jeb: Wehl par meischeem un plawu atsubnoschonu.

Sinas.

No Jelgawas puses. Agra wasaras sehja stipra mahla rahdahs spehziga, sahle ari preezigi aug. Auglu kohki ir pilnds seedds. Pameegla semē stahw kweeschi pabraki par rudseem. No Leppajas puses ari nahk tik labas sinas.

Veelo fabrikantu sehdejchana ihlegta Behterburgā 11. Maijā, ar to peerahdischonu, ka atrohnahs Kreemija bagatigi dselsis, tik rihtds jeb Urala kalnds, ka ari deenwischds, wafardds, seemeldds un Pinnu semē un ka, ka agrak, 150 gadu atpakal, zehluschahs kalnraktuwes, ta tagad wajagohht zeltees dselses strahdatuwehm, jo tagad dselszeli, garainu kugoschana, telegrafi, dasch daschadi fabriki, pat semfohpiba, prasohht dselsi un atkal dselsi.

Kehweles gubernā isgahjuscha gada ir: nosisti 2 zilweki; noschauti zaur zita neapdohmibu 1; behrni nonahweti 11; palahruschees 11; noschahwuschees 4; nosahlejuschees 1; noslihzinajuschees 4; noduhruschees 1; ahtru nahwi miruschi, starp kureem 6 zaur leelu brandwihna dserschanu un 1 no leelahm isbailehm 64; noslihkuschi 41; zaur frischanu miruschi 14; pahrbraukti 9; saspeesti (zaur wagoneem) 1; zaur to, ka smagas leetas uskrituschas 9; noguleti (behrns) 1; noslahpuschi (behrni, seema wedohht) 3; zaur sirgu trakoschanu beiguschees 2; zaur ekfeli mashini beiguschees 1; lemesi netihfchi noduhruschees 1; no zuhlahm noreets 1; zaur paschu neapdohmibu noschahwuschees 2; no funeem noreets 1; zaur dwanu (ohglu twaiku) nonahweti 7; zaur ugunsgrahku nonahweti 6; zaur fadedsinaschanohs nonahweti 10; nosaluschi 4; ubenis nospehris 2.

Ministru komiteja ir apspreests, ka leelajam Sibirijas dselszjelam buhs eet: no Nischni-Nowgorodas us Kasanu, Zekaterinburgu un Duhmenu. Igi schaubijahs; weena dala gribeja, lai schis zelsch wairak us seemeleem eihoht, tas ir: no Nibinskas us Jaroslawu, Kostromu, Bernu, Sribitu un Artanowku pee Tobola upes; ohtra dala, lai wairak us deenwischeem greeschotees; nu, ka redsams, beidsama dala wirsrohku dabujuse.

Kartufelus no ahrsemehm eewest ir aisleegts. Tadehl, ka Amerika zaur kahdu kustohni kartufeli gandrihs pawisam isnihkst, grih Waldiba nowehrst, lai schis kustohnis neeewelkshs pee mums.

Pee eefschleetu ministerijas ir kommissija eezelta, kurai preekschlikumi jafagahda, ka lai preeksch Amura apgabala laudis peewelf.

Rahds Schihds, Kowners, no Maslawas komerzbanfas 168,000 rublu sadzis. Winsch Berlinē fanemts.

Maslawā buhs no 27. Julija lihds 27. Augustam isstahde no bischu- un sihda-fohpichanas leetahm.

Tufuma dselszjela darbs ir 13. Maijā eefwehtihhts tizis un pee wina pirmā schkipele semes rakta.

Ap Mowas juhru, ihpaschi tai stepē, kas ap Manitsch upi gul, kura Donā eetek, ir 15. Merzi plohsijusehs breefmiga sneega wehtra. Bohja gahjuschas zitas zilwela dsihwibas un nonihkuschi: 223 kameeli, 5407 leellohpi, 19,010 sirgi un 41,237 aitas. Stahde spreesa us 751,358 rubl.

Rihgas politehnika tika lihds schim uftureta ihpaschi no Rihgas, ar peepalihdseschanu no zitahm Baltijas pilsehtahm, ka ari no muihsneeku sabsedroschanahm. Tagad, 25. Aprili, ir Finanzministra preekschlikums Wisaugstaki apstiprinahhts, lai, eefahkohht no schi gada, katru gadu preeksch schahs mahzibnizas no Krohna 10,000 rublu tiktu dohti.

Sachalinas salu eemantojohht esohht Kurilu salas Japaneescheem atdohhtas.

Newis 70tā wersti, ka pehz „Kreemu Behterburgas awises,” „Nig. Zeit.” un „Balt. wehstn.” sino, bet 7tā wersti us Rihgas dselszjela ir eewainohhts weens zilweks zaur pascha wainu. Dsird, ka winsch dsihws palikschohht.

Baltijas gubernās atkal diwi jaunās awises atkautas. Weena, „Mitausche Zeitung“ isnahhts Wahzu waloda, ohtra Ahrenburgā, Wahzu, Kreemu un Zgauru waloda.

Welkajās upē, kas Peipus (Pleskawas) esarā eetek, ir schi pawafar eelaihti 20,000 masu laschu un taiminu.

Jelgawas wispahrigās istahdes eeriktes makshs, pehz paschu isrihkotaju usdewuma, lihds 6400 rubleem.

No deenwischu Kreemu semes sino, ka tur uskuptschi eepehrkohht barotus lohpus preeksch Konstantinoweles, zaur ko zena par lohpeem stipri pazehluschshs. Ta par prohwi par wehrscheem, kas 36 pohdi smagi, makfaja 87 rublus. Labibas zenas schē nestahw nekahda salihdsinaschanā ar lohpu zenahm. Tadehl, ka pawafaris deenwischu Kreemu semē

weselu mehnefi wehlaki eestahjees, nekà ziteem gadeem, proht gan wasareju ne-eespehs tif daudi eeseht, kà zitòs gaddòs.

Pruhshòs ir sehjas laikà leels faufums un wehsums bijis, kas sehjas selshanu stipri maitajis; tilai Posenas apgabala sehjas labi stahwoht. Ari Austruja sehjas augshana zaur aukstumu pawasari stipri aistureta. Franzija un Anglija wasarejs jau apsehts un lehni leetini pee mehrena siltuma tē sehjas augshanu jo stipri paweizinaja, tà ka, ja ziti kawekki neatgaditohs, laba rascha zerejama. Seemas kweeshi Amerikà schini gadà daudi sliktaki rahdotees, nekà 1874. gadà un pee tam tee us 1875. gadu par 7 prazentehm masal eesehti nekà 1874. gadà, tadehl ka rudens agri eestahjabs.

Saimneezibas nodata.

Mergelis. *)

Mergelis, kà mehš to redsam is wehstures, bija jau sinams mezakahm attihstitahm tautahm, — Greekeem un Rohmeescheem. Plinius, kahds Rohmeeschu mahzihts, par winu saka schà: „mergelis atrohdahs daudsejadà weidà ar dasch daschadahm ihpashibahm, kadehl ar ta sorte mergela, kas weenai semei deriga, warbuht ohtrai slahdiga. Preeksch labibas mehshofchanas der wislabaki baltais mergelis, ja ir nemts awotu tuwumà; mergelis leetahts deriga wairumà dara semi augligu us neapšinameem laikeem.“

„Mergelis neder tif ween preeksch aramas semes, bet ari preeksch plawahm, us kurahm wina deriga darboschanahs ne reti ir manama par lihdi trihsdesmit gadeem. Behz plawu mergeloschanas no tahm nosuhd pamasitinam leelaka dala no nifnahm sahleh, kuru weeta stahjabs jaunās, derigas.“

Us Wahzijas laukeem, zif mums ir sinams, mergelis parahdijabs pirmo reis 12. gadu simteni; mergela eesahkums bij gaušchi wahjisch, kas nahza no tam, ka wina daba bija lohti mas pahstama. Ta p. peem. wehl kad Friedrichs leelais issuhtrija, mergeli Brandenburgas aptuwumà usmekleht, winu pawisam tur neatrada, kas nekad newar buht, tadehl, ka tagad mineta apgabala mergelis neapšinama wairumà atrohdahs. No mergela dabas nepasihchanas iszehlahs ari daschadas maldigas, wina isplatišchanai gaušchi slahdigas, walodas, ta par peem. daschòs widdòs Wahzija wehl tagad wastahw paruna: „mergelis dara bagatus tehwas, bet issuhz winu behrnus.“ Mehš schē nepeerahdisim schahs maldigas parunas zehloni, jo ta nedibinajabs us pareisa pamata un tadehl ar aishnemtumums tif weltigi laiku un ruhmi. Tà tad ar tahs parumas eemeflis ir bijis atkal nekās zits, ka mergela ihpashibu nesinaschana, jo pehdiga laikà ir peerahdihts, ka mergelis apbagato ne tif ween pirmòs, bet ari pehdigòs un neissuhz neweenu, kas ar winu tif proht prahtigi apeetees. Daudi reis ar gadijabs, ka semkohpji us saweem laukeem, dohmadami mergeli wedoht, usweda pawisam ko zitu; tàpat ar daschi par mergela derigu darboschanohs dsirdejuschi, bet kreetni winu nesaprasdami, mehshloja sawus laukus tif wee-

nigi ar mergeli, aismirdami, ka zitas barodamas buhtes (dasas) ir wehl pawisam sewischki semei japeedoht.

Mergelis ir zeets fajaukums ohgles-skahba kaska ar mahleem, kuri ar nereti šatur smiltis. Mergela fastahws ir gaušchi daudsejads, tà ka taišni winu nosaziht ir gruhti, jo winsch bes tahm buhtehm, ko tif ko peeminojahm, šatura ar daudreis elementus: kali, fosforu, magnesiju un zitus. Mergelis, šaturedams pehdigòs trihs elementus, ir jo swarigs, tadehl ka dahrgo kaulumiltu, superfosfatu un kalifahls mehrkis ir, semei peedoht: fosforu un kali. Tohs daschadus nosaukumus, ar kureem mergeli nosaka, dabuhn winsch, ka pehz sawas buhwes, tà ari pehz tahm buhtehm, kas winà fastahwà leelakà wairumà atrohdahs.

Behz buhwes iischkir: akminalino, smiltaino un fahrtaino mergeli, pirmais pee elposchanas us winu isdoht mahlu smaku un semes wirsù atrasdamees šakriht papreeksch masòs gabalinòs, — akminalinà weidà, kuri weenadi pamashtinam šakrihtahs, lihdi kamehr nau pehz smalkuma smiltihm lihdsigi.

Behz krahsas mergelis ir daschahds, — wina atlez no teem daudsejadeem elementeem un kimiskahm saweenofchanahm, kas mergela fastahwà atrohdahs, it ihpashchi no teem daudsejadeem dselss, kaska saweenojumeem un truhdeem. Ja mergelis šatura daudi kaska, un dselis eeslahbu un apslahbu mas, jeb pawisam nē, tad winsch ir basti peleks un eedseltens, bet ja winsch šatura leelà wairumà minetus dselss saweenojumus, tad ir salgans, sils, eesarkans u. t. j. pr. Puvumi, atrasdamees mergela fastahwà, dara winu pelekibruhnu waj ar melnganu. Weena no mergela ihpashibahm, zaur ko winu wislabaki war pahst ir, ka mergelis ilgaku laiku semes wirsù atrasdamees, šakriht smalkà, smiltihm lihdsigà buhschawà. Mergeli war lehti usšnaht aplejoht ar šipru etiki, waj špiritu, pee ka ir dsirdama ka wahrischanahs, kas nahk no atdalidamahs ohgles skahbes. Kihmiki mergeli it weegli nosaka pehz fastahwa, bet kihmiju nesinajuscham tas nau eespehjams — winam buhs deesgan, mergeli waj nu par seemu atstahst semes wirsù, waj ar awleet ar šipru etiki.

Tagad mergelis, šarp teem daschadeem mehshleem, ko semkohpji preeksch sawu lauku pahrlaboschanas isleeta, eenem šwarigu weetu Wahzija, Franzija un it ihpashchi Anglija. Mergela derigu darboschanohs isklaidro kihmiski un sifisiki; stahdi sawas barodamas buhtes peenem is semes tif iskausetà jahlsweidà; zeetas dakinas, lai winas buhtu zif masas, wini nekad nepeenem. Daudreis gadahs, ka plauja jau ir gaušchi slihta, bet kihmiks semi preeksch ta pascha stahda atrohd wehl par deesgan labu un tas nahk no tam, ka stahdi wijas barodamas buhtes, kas iskausetà jahls weidà semē atradahs, few peesawinajuschchi, un war augt tà, kà agraki, lihdi kamehr atkal minetas buhtes no gruhti iskausejamahm saweenofchanahm ar laiku ir atdalijuschahs. Tahdu saweenofchanu, no kurahm stahdi buhtu warejuschi few baribu smelt, ja winas tilai buhtu bijuschas iskausetà jahls weidà, semē atrohdahs gaušchi daudi, tadehl tad ar semkohpji nopuhlejabs, tahs barodamas buhtes no neiskausejamahm saweenofchanahm atdaliht un winas iskausetà jahls weidà pahrwehrst. Pee tahdahm neiskaustahm, preeksch stahdeem buhtes šaturedamahm kihmiskahm saweenofchanahm peeder tee tà nosauktee šilikati; — wini fastahw is kremmi, kali, alumini un skahbekka (SiAIKO); —

*) Preeksch mergela weena wiswahriga latwista nosaukuma nesinu; Wasmecras yufe winsch tohy faultis par glubdu; mergelis atrohdahs sem aramos fabrtas; bet ja itkai zeen. laštaji preeksch mergela usinaschanas tohs lihdsjelus leetabs, ko schē esmu peewedis, tad tizu, ka neweens newilfees.

„Baltijas Semkohp”

no 28. Maija

„Baltijas Semkohpis”

tinahļ no 1. Maija sabkoht weenreis nedekā. Pa-
stelejums nem preti: Jelgavā: Redakzija, Katoku
eelā № 2 un S. Allunana k. grahmatu bohde,
Rīgā: Kapteina k. grahmatu bohde Cefsch-Nihgā
leelā Kaleju eelā № 4 (it tuvu pee Rakku eelas),
un grahmatu bohde pee Schahwahrteem. C. Winck-
mana k. bohde, Peterburgā preekschvilfehriā № 18,
tā tā ari pee wifseem muifchu walbneeseem, mahzi-
tajeem, fshohlotajeem, pagastu wezakeem un fshrihw-
reem u. t. pr., luri, tā zeram, laudim pastelefchanas
labprahht atweeglohs un tahdā wihse fchim laikarak-
stam nahks palihgā. Kas 10 ektempl. us weenu
adresi pastele, dabu 11to par welti.

Sludinajums nem preti: Redakzija un S. Allu-
nana k. grahm. bohde Jelgavā, un Kapteina k. grahm.
bohde Rihgā un maksā weena fihku rakstu rindina jeb
winaš ruhme 6 kap.

Redakzija.

Kapohstu stahdus

no wiflabakahm Bahdsemes sortehm war dabuht
pirkt us Jöpffel kunga kapohstu lauka pee Jelgavā.

Dobbeles semkohpi bas beedriba 29., 30. un 31.
Augustā f. g. Dobbele israhkobs **lohpun-israh-**
difchannu. Kas pee fchihš israhdifchanas grib nemt
dalibu, tam lihds 1. Augustam jaeseuhsta fīna Doh-
beles apteeki **Brenner** kungam, kas ari jo fshaidrakas
fīnas dohs. Jhpafchs programs nahks wehlāk.

lab

us Be
pa ste
gawā
pee
pat ar
un tar
buht

fshogad
Jelgavā
fcha. J
dalitees.

Premt
un pahri

if I. un
fchanas
E. J.

fludinajumi

audas sortes

Rihgas fchneppus,

nahk Schwaba f. fabrika — pahrdohd
butelehm par Jelgawas zeneem, Jel-
s platscha, blakus Görtza f. apteekim
Mobra“ M. Zinowſkys. Tur
wako Rihgas alu no Strigly f. fabrika
dſehreenu lihds pulkſt. 11. wakarâ da=

Kurfemes

u = fohp. beedriba

da fehdſchanu noturehs 15. Junijâ,
Bankowſky funga, netahl no babnuh-
em nau leegts, par flauſitajeem pee=
Breeſchneeziiba.

etes un zitus naudas papihrus pehrf
u ufnebmahs

nijas biſketes

mejuma apdrohſchinaht pret iſlohfſe=
(Amortifation).

mana bankas un weſſetu andele,
awâ, katoſu eelâ Nr. 8.

...
...
...
...
...

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

Si — fremmi; Al — alumini; K — kali; O — skahbekkis). No miſeem ſcheem tſchetreem elementeem ir ſtahdeem tik wadjadſigs kali, *) kadeht ar ſemei ir japeedohd lihdſekli, kaſ kali no minetas ſaweenoſchanas war atdalih. Schahdu gruhtu darbu ar weikſmi iſpilda ohgles-ſlahbais kakkis, kuru mehſ ſemei ar mergeli, ka wehlaſ redſeſim, reiſe peedohdam.

Mergela kilmiska darboſchanahs noteel ſchà: tà kà mergelis neſatur tihru, bet ohgles-ſlahbu kakkis (CaCO₃; Ca — kakkis; C — ohglradis; O — ſlahbekkis) tad ohgles-ſlahbais kakkis ſatizees, ſemè, ar ſilikateem pahrmij daſchus ar winau no ſaweem, ſawà ſaſtahwà atraſdamees, elementeem (CaCO₃ + SiAlKO = KCO + SiAlCaO) tà tad kali no ſilikata atdalahs un pahreet ohgles-ſlahbà ſaweenoſchanà, kura war tapt weegli iſkauſeta, bet ſilikati, kaſ lihdſ ſchim ſemè, kà beſ ſpehka gulejufchi, pahreet wairàk darbigà ſaweenoſchanà, kura iſ gaiſa peewell nitrumu, amonjalu (NH₃) un daſchas zitas gahſes. Daſ, ko tik ko apſkatiſahm, ſihmejahs uſ kali ſaturedamahm ſaweenoſchanahm, tagad apſkatiſim ar foſſoru ſaturedamahs ſaweenoſchanahs, jo foſſors preekſch muhſu labibas ſortehm ir ne maſak, ja ne wairàk ſwarigs, kà kali. Weena iſ tahdahm foſſoru ſaturedamahm ſaweenoſchanahm ir foſſora-ſlahba dſelſis (FePO₄; Fe — dſelſis; P — foſſors; O — ſlahbekkis) no kuras foſſors tàpat, ka kali no ſilikateem jaatdala, tadeht ar mergela darboſchanahs ir tahda, ka to jau pee kali ſaweenoſchanahm redſejahm (FePO₄ + CaCO₃ = CaPO₄ + FeCO₃).

Beſ tam ſemè atrohдахs daudſ ſtahdeem ſlahdigas organifkas ſlahbes, kuras mergelis dara waj pawifam nedabigas, waj ar pahrwed ſtahdeem derigà weidà; ar mergela darboſchanahs ir lohſi ſwarigs, ka winſch daudſ ſlahpekla ſaweenoſchanahs, kaſ preekſch ſtahdeem nederigas, pahrwed ſtahdeem derigas, weegli uſnemamàs ſlahpekla ſahlis.

Mergela ſiſſika darboſchanahs ir ar no leela ſwara, tà ka daudſreiſ wina ir wiſai mergeloſchanai par pamatu; leetadami mergeli wajadſigà wairumà mehſ waram pawifam iſmainiht aramas kahrtas ſiſſikas ihpaſchibas. Sinams, ka ne katra ſorte mergela der preekſch weenas un tahs paſchas ſemes, ta p. peem. mehſ neſik nepahrlaboſim ſiſſikà atneſchanà ſemi, ja uſ ſtipri mahlainas ſemes uſwedifim mahlainu, jeb ar uſ ſauſas ſmiltainas, ſmiltainu mergeli. Semkophjeem pehz eeſpehſchanas ir japuhlejahs, ka ſeme dabuhtu pehz ſawahm ihpaſchibahm pawifam pretigu mergeli. Praktiſkà taſ nu gan ne katra reiſ ir eeſpehjam, jo tur, kur atrohдахs mahlainas mergelis, ne katra reiſ atrohдахs ari ſmiltains. Jo ar gadijees, ka mahlainas mergelis uſ mahlainas un ſmiltains uſ ſmiltainas ſemes ir iſrahdiſuſchees kà gauſchi derigi, bet tà kà weenas un tahs paſchas weetas mergela noguldijumòs, jau pehz kahrtahm mergelis ir neweenahds, tad ar nenahſees tik gruhtu mergeli ar derigahm ihpaſchibahm atraſt. Zaur uſweſchanu ſmiltaina mergela uſ mahlainas ſemes winaſ pirdmabigas ihpaſchibas daudſ pahrmijahs; ſeme, kaſ lihdſ ſchim bija zeeta, uſnehma ſewi pahràk uhdenſ, tohp irdena un winaſ uhdeni ſaturedamas ſpehks leelahs buht kà paſudis, zaur ko eeteſ ſemè gaiſs, amonjaks, it ihpaſchi ſlahbekki u. t. j. pr. Mahlainais mergelis ſmiltis ſemi dara wairàk zeetu, koph-

turigu un mitru, zaur ko winaſ peewiſſchanas ſpehks iſ gaiſa derigu gahſchu (twaitu) daudſ paleelinahs.

It ihpaſchi ſwarigs ir mergelis preekſch kweeſchu, rudſu un auſu laukeem, kà ari preekſch ahbolina un zitahm ſahlehm. Preekſch Baltijas ſemkophju leelakà naudas de-weja — lineem ar weikſmi ſemkophju ſweedrus ir atmafajis tik weenigi magnetiſju ſaturedamas mergelis. Zitas mergela ſortes preekſch lineem ir no maſ labuma, kà daſchi ſemkophji apleezina, pat ſlahdigas, kam gan gruhtu ir tizeht.

Mergeli iſleetajoht wajaga uſſinaht kahdas (zil) prazentes kalka winſch ſatura, tadeht kà kilmiska aramas kahrtas pahrlaboſhana gandrihſ tik no kalka atlez, jo wairàk kalka, jo mergelis labaki augſchà minetas darboſchanas iſpilda; elementus: foſſoru, kali, magnetiſju ne katra reiſ mergelis ſatura, un, ja ſatura, tad ne leelas prazentes; ſinams ir nu gan gauſchi labi, kad mergela ſaſtahwà atrohдахs tee tik ſwarigi elementi, tad tomehr tahds mergelis nau ſmahdejams, kaſ ſatura deesgan leelas prazentes kalka un mine-tohs elementus nemaſ, tadeht ar pee mergela leetaschanas ir jaſkatahs wairàk uſ kakkis, nekà uſ ziteem elementeem. Kalka wairums mergeli ſneedsahs lihdſ 80 prazentehm, bet ſemkophja ſweedrus ar weikſmi atmafà tik tahds mergelis, kura ſaſtahwà atrohдахs ne maſak, ka no 8 lihdſ 10 praz. kalka; jo wairàk mergelis ſatura kalka, jo maſak wina ir wajadſigs, tadeht tad ſemkophjeem, eekam tee uſwed mergeli uſ ſaweem laukeem, japahrleezinahs, waj mergelis ſatura derigu wairumu kalka. Wiſlabaki to war panahſt zaur kilmisku analiſi, jo tad buhs ſkaidri ſinams, zil prazentes kalka, kali, foſſora, magnetiſja u. t. j. pr.; bet ta, ka no muhſu Baltijas ſemkophjeem reti kahds kilmiju tik tahlu ſinahs, tad peewediſchu weenu zitu lihdſekli, pehz kura gan jau warehs kalka wairumu noſaziht, un kaſ mums ar ir taſ ſwarigakais. Zanem mergelis, kaſ papreekſch ja-iſſchahwè, tad janofwer un jaſaberſch ſmalks; pehz tam wiſlabaki glahſe jaapleiſ ar ſtipru etiki, jeb ſahlis ſlahbi tad kahdu laizinu jajauz, jeb kaſ labaki ir, jaſilda uſ uguns; pehz wairàk ſtundahm ſchkidrumu iſlaiſch zaur zaurlaiſchamo papihri (ko war apteeki dabuht), bet uſ papihra atliuſchahs datas iſſchahweht un zil eeſpehjam ruhpigi atdalih un noſwehrt; ſchè tad atraduſchahs datas wiſas buhtes beſ kalka; tà tad glufchi praſtà wiſe mehſ waram uſſinaht kalka wairumu, — tikai wajaga ſtrahdahſ ruhpigi.

Mergela wairums, leetajams uſ ſinama apgabala, ſahw tuwà ſakarà ar ſemi, kà ari ar paſcha mergela ihpaſchibahm, aramas kahrtas dſilumu un zentumu preekſch ka mergelis teel leetahts; jo wairàk kalka, jo wairàk winſch pehz ſawas darboſchanahs tumojahs kakkim un jo maſak wina ir wajadſihgs, it ihpaſchi preekſch wairàk ſauſas ſemes. Daudſ kalka ſaturedamas mergelis leelakà wairumà der mahlainai un maſakà ſmiltainai ſemei. Maſ kalka ſaturedamas mergelis teel wairàk ſiſſiku ihpaſchibu pahrgroſſiſchanas deht leetahts, kadeht ar buhs labaki jo wairàk wina uſwed. Wiſà wiſe uſ puhraweetas buhs no 40—65 diwſirgu weſmi, pa 34 kubik pehdas, wajadſigi. Wiſlabaki mergeli ir uſweſt rudenì, jo no ſeemas drihſ aukſtaka, drihſ ſiltaka gaiſa winſch eeſpehſ lihdſ pawafarim pilnigi ſakriſtees, kadeht taſ ar newar pawafari ee-arts kluht un tà preekſch wafaras ſehjas leetahts, bet daudſ labaki gan ir, uſ tik ko mehſlotas ſemes ſeht ſeemas labibu, kà kweeſchus.

*) O ſlahbi peenem deesgan iſ gaiſa.

Raiks, kas mergelim deht fakrišchanahs semes wirsū jano-
gul, ir gaušchi neweenads, tā par peem. smiltainais mer-
gelis fakrihtahs daudš ahtraki, nekā alminainais; ja mer-
gelis atrohdahs dšili semē, tad wiņsch nereti šatura daudš
dšelsš ņaweenofchanohs, kà ari organiskas ņlahbes, kas pa
leelakai dalaš stahdeem ir gaušchi ņlahdigas; tahds mergelis
jaatšahj ilgaku laiku semes wirsū, lai ņlahdigas ņaween-
ņchanahs un organiskas ņlahbes no gaisa derigas darbo-
ņchanahs tiktu iņnihžinatas, jeb derigās pahrwehrtas. Ja
gaditohs, ka mergelis wehl pilnigi neņakritees buhtu ja-
ee-ar, tad wīnu wajaga žil ween eespehjamš weenlihdšigi
iņdalih, leetajoht pee tam grahbeklus un ņkšipeles un wehl
preekšch ee-arņchanahs wairāf reišes kreetni ņaežeht un ņa-
rulleht. Mergela ušweņchana ir ar seemā peelaišchama, ja
wiņsch tik neatrohdahs par daudš dšili semē, jo tahds mer-
gelis pa leelakai dalaš šatura daudš organiskas ņlahbes,
dšelsš eeslahbes un apņlahbes, kuras stahdeem, kà jau pee-
minejam, ir gaušchi ņlahdigas, kas no gaisa, ja ušwe-
ņchana par daudš wehlu gaditohs, wairš neteek iņnihžinatas
un ar patš mergelis ne-eespehš pilnigi ņakritees. Uš aug-
ņtakahm weetahm, deesgan ņaušā semē, ja nau ņneega, war
mergeli tuhlin pee ušweņchanaš iņahrdit, bet ja lauki jau
apņniģuņchi, jeb ar sema weeta, tad buhš labaki atšahht
mašās gubinaš. Pawašari, tik ko gubinaš ir apšchumu-
ņchahs, war winaš tuhlin iņkaiših, bet ja ņakritees mergelis
uš lauka teek wehl pawašari jeb wašarā pahrweštš, tad
wiņsch jau pee ušweņchanaš žil eespehjamš weenlihdšigi pa
lauku jaiškaiša, leetajoht ar pee tam grahbeklus un ņkš-
ipeles; pehž tam kahdas reišes jaēžē un jarulle. Ja mergelis
buhtu iņnehtatš jau seemā, tad kluhšchi, ņataišjušchees no
leetuš un ņneega uhdens, jašafit un weenlihdšigi jaišdala,
wišlabaki ar grahbekleem un ņkšipelehm. Žunija widū,
un ja eespehjamš, ari agraki laukš jaapštrahdā, garam un
ņkšehrtam ar ekštirpatori no 1—1½ zollas dšiluma, bet
ja laukš ņawelenohšch, tad wiņsch papreekšch jausar, no 1½
zollas dšiluma un welenā no 3 zollu platumā; tahdas
preekšchghajigas apštrahdaschanaš ir neapejamaš dehl kreet-
naš ņajaukšchanaš mergela ar wirsejo semes kahrtu; ja
mergelis žaur ņcheem darbeem ir kreetni ņajaukš, tad wīnu
tuhlin war ee-art. Dašchreis mergelotu lauku wehl ohtru
reis apštrahdā ar ekštirpatori no 2—3 zollu dšiluma un atkal
ežē lihdiš kamehr welenā nau pilnigi iņschumušū un mergelis
uš to labako ar semi ņajaukš.

Pehž, no 4—6 nedelahm, tumšchā semes krahša, šipra
ņahles augšchana un tāpat ari kà arama kahrtā walkana
leežena, ka truhdi, kas ari mergela ņašahwā atradahs,
ir jau deesgan ņakritušchees un mergela darboņchanahs
ir eesahktušees. Šchini laikā ir jaišwed uš puhraweetu
no 4—7 diwširģu wesmi wišlabaki aitu ņuhdi un žil
eespehjamš weenlihdšigi jaišahrdā. Mehšloņchana, tik ko
mergelotas semes, ir nepahrlaišchama wajadšiba preekšch
wina ilgakas un ņpehžigakas darboņchanahs, jo, ka mehš
jau reis ņajijam, mergelis ņlahpekla ņaweenofchanohs pahr-
wed stahdeem derigās ņlahpekla ņahliš, kas beš lohpu ņuh-
deem nebuhtu warejš notikt. Eš dabuju tik tad žaur
mergeli brangas druwas, ņaka kahds ņinamš semkophpiš,
tad ņahku kohvā ar wīnu ari lohpu ņuhduš leetahht.

Daudseem no žeen. laštajeem liņkees newajadšiga tik
ruhpiģa semes apštrahdaschana, tadeht ka mergelis ar semi
ar it labi ņajaužahš pee kreetnaš ee-arņchanahs un ee-ežē-

ņchanaš, bet kas labi ņaproht mergela darboņchanohs jeb
ar, kas ar usmanibu iņlaštš manu rakšeenu, taš ar pahr-
leežinašees, ka tahda apštrahdaschana ir nepeēzeeschama, tadeht
ka pee dšilas ee-arņchanaš gaisš newar kreetni uš mergeli
darbotees, kadeht ar no pehdigā nau ahtra, taš ir: ņpeh-
žiga un ilgaka darboņchanahs gaidama. Beš ruhpiģas mer-
gela un semes apštrahdaschanaš wina darboņchanahs ir tik
wahja, ka to gandrihš nemaš newar maniht. Dašchi no
mergela leetatajeem ņaka, ka mergeloņchana nau atjauno-
jama ne agraki, kà pehž 20 gadeem,*) bet taš nau pareišt,
jo daudš ņinami semkophpi, starp kureem ar weens Wahž-
semneekš, kas ir iņdewis weenu praktiņku semkophpiabas
grahmatu, ņaka: eš mergelotu ņawuš laukuš it pehž 7 ga-
deem, — tai pašchā laikā ari ņinamu wairumu lohpu ņuhdu
ušwešdamaš, un dabuju katr'reiš gaušchi labuš augluš.

Sawu rakšeenu beidsoht jašaka wehl, ka ņlapja seme
mergela darboņchanai ir pretiga, tadeht wajaga to pa-
preekšch iņgrahweht.

No Blinius wahrdeem redšam, ka mergelis ir jau tahlā
ņenatnē bijis leelš lihdišekliš pee semkophpi eenahtņchana
ņekmeņchanaš, bet gan reti kahds, no muhšu Baltijas sem-
kophpiem, buhš mergeli, kà peeklahjahš leetajis un tadeht
ar wina kreetnuš augluš maš baudijis. Ta leelaka waina
gan buhš pee ta meklejama, ka mums Latweeņcheem, sem-
kophpiabas laukā gandrihš nau nekahdu pilnigu grahmatu un
lihdiš ņchim nebija ar nekahdas semkophpiabas amišes; muhšu
lihdiš ņchim pastahwoņchi trihš laika rakši ir gaušchi maš
preekšch semkophpiabas ņtrahdajušchi. Žagad žeen. Mather k.
žaur „Baltijas Semkophpi“ ir nehmees ņchim truhkumam
pehž ņpehkeem lihdišeht. Ka žeen. Mather k. Balt. semkoph-
jeem daudš ko apšohla, to redšam iņ wina eeweņchanaš
wahrdeem pirmā Balt. Semkophpija numurā. Šaprohtamaš,
ka redaktoram weenam ween nau eespehjamš tik ņwarigu
preekšchmetu kà nahkahš iņpildiht; žerešim, ka tautas dehli,
kam lihtens ir ņmaidijis ar semkophpiabu no teoretiskas un
praktiskas pušes kreetni eepašihtees un, kà ar katrš Baltijas
semkophpiš, kas par laukšajimeēžibu ko kreetnu ņinahš, ņchim
gruhtam, bet ņwehtigam darbam rohku ņneegš. Tadeht
augšta laime un daudš ņekmes „Baltijas Semkophpi“ un
wina lihdištrahdneekleem!

Gorku semk. mahžekliš: Seetinsonu Žahnis.

Jauna kufama mašchine preekšch
mašgruntneekleem.

Žeelāš lohneš un ņtrahdneeku truhkumš ari mašgrunt-
neekluš ņpeešch, pee mašchinehm paliģa mekleht, kuras teem
lihdiš ņchim tik maš ween wehl pašihstamaš. Bet lai maš-
gruntneekleem nedaram pahreštibu, pahrmesdami, kà tee žaur
žaurim mašchinu wehrtibu un nepeēzeeschamu wajadšibu ne-
proht eeweħroht, tad jau tuhliht no eesahktuma iņņažim,
ka ņchini leetā waina ne wišš pee ņaimneekleem, bet pawiņam
žitur kur meklejama. Wišpirmš — žil mums ņinamš —
neweens, pat ari mašchinu taišitaji nē, wehl nau atradiš
par deesgan wajadšigu un ņwarigu, mašgruntneekleem ma-
ņchinu deht pašneegt gruntigu pamahžibu kà taš Wahžsemē
dašch dašchadi noteek, un tohš tā ņakoht apradinaht un ņa-

*) Ar ņho nau deħmojamaš, ka mehšloņchana ar lohpu ņuhdeem nau agraki
wajadšiga.

draudsinahat ar samu pirmo un ustizigako draugu nohtes laikā, kas nahkohtnē gan reti kahdās mahjās warehs istruhkt, ja negribehs daschus darbus daudis dahrgaki un flilitaki pastrahdaht, nekā tas ar kreetnahm maschinehm eespehjams.

Dhtra un leelakā waina, ka masgruntneekem lihds scho baltu deenu wehl nau derigas maschinas, ir schi: masgruntneeku kahrtu industrija lihds schim tikai mas ween eewehroja, winau tureja par tahdu, lam ihpaschu maschinu nau wajadsigs. Tā tad lihds schim wiswairāl tikai preekšč leelgruntneekem isgudroja un taisija maschines, kuras sama dahrguma un plaschuma deht masgruntneekem nau pee-eijamas.

Wahzsemē scho nepareisibu jau agrāt atfina un raudsija ari masgruntneekem no industrijas sneegt palihdsigu rohku, kas lihds schim jau brangus augtus nesis. Ihpaschi derigu kulamu maschinu truhkums pee muhsu masgruntneekem wehl tohti leels. Daschi Widsemes fainneeki (P. Gailit, J. Sarrin, D. Smurgis un skohlotais J. Behrsing, Raunas Jaunā muischā) redakzija par scho leetu raksta tā: „Garainu un 4 sirgu maschines, kah-

das schē muischās bruhkē, ir preekšč mums par nefasneedsamahm un leelahm. Preekšč masfakahm fainneeziabahm no 50—100 puhra-weetahm lauku leeluma buhtu masakas un lehtakas derigakas, bet nesinam kur un kahdas jo sekmgakas un par kahdu tirgu tahs dabujamas.“ Waj schōs maswahrdōs nau weenteesigi isteikts wiss, kas schini leetā masgruntneekus speesch? Un waj schi leeta ir tik neswariga, ka nebuhtu wehrts par to daudis ko runah? Pateesi nē! Ta ir tohti swariga un sakarajahs neschkirami ar semkohpibas usplauščhanu. Behz mas gadeem mums kulamas maschines tāpat buhs nepeezeeschamas, kā tagad telegrafs, dselszeli, garainu kugi u. t. j. pr.

Wisu to eewehrodami mehš jau samu gaitu fahkoht metam azis us scho semkohpju leelo truhkumu un tik lihds mums sūna peenahza no weenas „masas kulamas maschines,“ mehš tuhliht 2. № scho sūnu laidam saweem lasitajeem, apfohlidami, schihš maschines jo flaidraku aprakščhanu eeguhtees un tad to wehlāk jo plaschi pahrspreest. Tagad nu mums no Frankfurtes peesuhhtitas neween tahs isluhgtaghs sūnas bet ari maschines bilde, ko mehš schē nesam.

Schi kulama maschine ir isgudrota Frankfurtes pilsehtā, Mayfartha kunga flawenā maschinu fabriki, un esoht Wahzsemē tā isplatijusehs, ka ta jau wispahrigi par masgruntneeku mihlako draudseni tohpohht usluhkota. Behz tahs

mums peesuhhtitas aprakščhanas wina ir zaur zaurim no katama dselscha taisita un it weegli leetajama, tā ka 2 zilweki daudis stundas to war greest, bej ka tee peekustu. Wahrpas tohp it flaidri iskultas, ka graudi nemas nepaleek salmōs. Bes teem diwi greesejeem wehl tikai 3 zilwekeem pee kulščhanas darbs, kas tik weegls, ka to ari seeweeshi war pastrahdaht. Stunda laikā war iskult 332 mahzinas graudu, tas ir 3—4 puhru par stundu un 36—48 puhru par deenu (12 stundās). — Maschine ir 377 mahrz. (gandrihs 19 pohdu) smaga, tā ka to ar mas laudihm war nest, un ne wis leela, tā ka to pat tai masakā ruhmi war ustelleht. — Wisas maschines eeriktes ir lehti isprohtamas un kad tas turklaht ne wis no tšchuguna, bet no kalama dselscha taisitas, tad warohht ikfats kalejs maschini, ja ta samaitajusehs waj saluhšuse, it ahtri atkal fataisihht. Mayfartha kungs it ihpaschi us schihm diwi leetahm, tas ir: us weenteesigu eerikti un us to, ka kalams dselsis leetahts, ihpaschu swaru lizis, tā ka schi maschine lihds schim preekšč masgruntneekem esoht ta wislabakā. Esoht jau kahdas 22 tuhkstoschas tahdu maschinu lau-

dis un tohpohht wehl arweenu zitas apstelletas. Daudis kreetni mahzitu wihru ilgu laiku esoht nopuhlejuschees, lihds teem beidsohht isdeweesh, scho preekšč masgruntneekem tik swarigu, derigu un lehti pee-eetamu kulamu maschini isgudroht. Wina masakā 80 rubtu ar atsuhtischanu Mihgā un ir apstellejama waj teescham pee Mayfartha kunga Frankfurtē, wajari zaur „Balt. Semkohpja“ redakziju, kas saweem lasitajeem labpraht islihdsehs.

Mayfartha kungs mums sino, ka winsch scho maschini suhtischoht us preekščstah-

woschu Jelgawas wispahrigu istahdi, kur tad katrs to warehs redieht.

No sawas puses mehš tik waram wehletees, lai ta muhsu semkohpjeem patiltu un drihs ari muhsu widū isplatitohs. Ja winai ir wisas tahs ihpaschibas, kā augščā sūnohts, tad tai ihpaschas usflaweschanas nau wajadsigas. Redakzija ir ihpaschi wehl pee Mayfartha kunga laiduse rakstu to luhgdama, lai wina weetneeks, kas winau pee istahdes aistahwehs, teem semkohpjeem, lam no schihš redakzijas buhs sihme, atwehl minetu maschini neween apluhkoht, bet ari isprohweht, ka flaidri war noswehrt, waj ta schē buhs deriga, waj nē. Tadeht tohs zeen. lasitajūs, kas istahdes laikā buhs Jelgawā un wehleseees ar runā stahwoschu maschini eepasihhtees, laipnigi usajzinam, redakzija meldetees, kas wineem labpraht grib nahkt palihgā.

Wisapahriga Data.

Kahdõs wahrds par Dohbeles semkõhpibas-beedribu un winas ruhpesteem.

Dohbeles aprinkis peeskaitahs pee teem jo augligeem un apgaismoteem Kursemes apgabaleem. Laudis tẽ wairãt attihstijufchees, ari fahkufchi jau gudroht, kã tee is sawas no dabas til bagatigi apdahwinatas semes wairãt anglu eespehtu sawahkt; tapehz wafchã Dohbelẽ ir ar augstas Waldibas atwehleschanu semkõhpibas-beedriba dibinajufehs. Schi beedriba tagad notur if mehnesi, kãtru pirmo zetortdeenu, sawu kãhrtigu fapulzi Baara lunga namã. Beedriba stipri ruhpejahs, kreetnu fainneezibu sawã apgabala isplatihkt, bet tai tomehr lihds schim wehl nekãd nebij laimejees, peeklahjigo lohjektu peedalifchanohs is sawa aprinka eemantohkt. Tagad, tuwãk dshwodameem un tomehr tẽ dalibas nenemdameem par labu preekschfihmi, Durbes apgabala zentigee semkõhpji, gribedami mantoht to fwehtibu, ko semkõhpibas-fabeedribas dahwã, grib ari pee fewim tahdu beedribu dibinaht. Lai leetai ihfaks zeksch buhtu, tee grib peedalitees pee Dohbeles semkõhpibas-beedribas, kura jau Wisaugstati arstiprinata.

Dohbeles semkõhpibas-beedribai ir wehl zaur to ihpafchs swars, ka ta few ari krahfchanas-lahdi dibinajufe, kura jau dafchus gadus pastahm un ir alafch apmeerinadamus augtus parahdijufe. War fazihkt, ka schi krahfchanas-lahde Dohbelneekleem trihs-kãhrtiga labuma jau atnesufe un wehl jo prohjam nes, prohti: ta ir wineem gohdigu fãdshwi paweizinajufe, truhkumu zaur kapitãla eekrahfchanu no-wehrufufe un pat tahm masafahm naudas-sumahm krahfchanas-weetu eerahdijufe, ko ta us wehleschanohs tuhliit atkal kã pawãitrotu kapitãlu isdewufe.

Tai 1872. gadã, 17., 18. un 19. Junijã Dohbeles semkõhpibas beedriba ar Kursemes leelo semkõhpibas-beedribas peepãlihdsibu notureja Dohbelẽ mahjlohpu un putnu israhdischanu. No schihs pirmahs israhdischanas augleem kreetni pahrllezinati, Dohbelneeki ruhpejahs jo prohjam tahdas istahdes notureht.

Ihdi ar scho pirmo israhdischanu Dohbeles apgabala fãhtahs neween laufsfainneezibã zitãdas kãhrtigãtas pahrgrohifchanas, bet ari us garigãs attihstibas lauka tika tẽ kreetnis fohlis us preekschu pãsperts. No ta pãfcha laika Dohbelẽ dibinajahs dseedataju-beedriba un tika no augstas Waldibas apstiprinata; bet ta nepastahweja wis ilgi, tai radahs no zitas, pawisam nezeramas pufes, pretineeku un beedriba fãhka, wehl nemãs eekschkigi ne-eestiprinajufehs, pret teem karohkt un pakrita zihnischanas-laukã. Schi dseedataju-beedriba sawã laikã gahja rohku rohkã ar Dohbeles semkõhpibas-beedribu un tai alafch jãutrus beedrus uf-tureja; weena kõhpiba tad pulzinaja atkal ohtru; bet tagad ir semkõhpibas-beedribas lohjektu skaitlis no laufsfainneeku pufes zaur dseedataju-beedribas isnihfchanu manami masinajees.

Behrnã (1874.) gadã, tai 28., 29. un 30. Septemberi Dohbeles semkõhpibas-beedriba isrihkoja atkal semkõhpibas-

meschu-, dahrsu-, mahjdarbu- un lauzineeku amatu-leetu istahdi. Preeksch schihs istahdes bij no Dohbeles semkõhpibas-beedribas jaunais Karlstein k. namõs ihrets un ar karogeem, salumeem un pukehm jauki tizis isrohtahs. Kahdi 75 semkõhpji, leeli un masi, muischneeki un fainneeki, bij atfuhstijufchi leetas, pawisam kahdõs 200 numurõs; kahdi 900—1000 laufschu bij istahdi minetãs 3 deenãs apmekle-jufchi. Kahdi raschojumi us schihs istahdes bij ihsti re-dsami, to nomanifim no tahm gohda-mãksahm, kuras Dohbeles semkõhpibas-beedribas preekschneeki idãlijufchi.

Pirmo gohda-mãksu (sudraba medali) dabujufchi: G. Grünberg k., arendators Krohna Sihpeles muischã, par lohti brãnceem wãfãras kweefcheem; Sintenis k. Wez-Sãhtes semkõhpibas ffohlas direktors, — par rudseem; Schulz k. Ihlẽ — par Turku kweefcheem (Mais); Brenner k. Dohbelẽ — par ahbokeem un bumbeerehm; Põtschke k. Dohbeles fudmalãs — par grubahm, kartupeku milteem un pu-traimem; Greeta Burkewig, deenesmeita Dohbelẽ — par kãhrtu un wehrptu wilnu; Hansberg, kãlejs Bãufkã — par atkleem; Blumberg k. Jelgawã — par kutãmu maschinu.

Ohtru gohda-mãksu (wãra medali) dabujufchi: Dr. Hanke k. Zirohlẽ — par rudseem; Dãujatu fainneeks — par rudseem; v. Klopmann, barons Wirkusmuischã — par (plikeem) meefcheem; Wãeber k. Nurusmuischã — par (fãrkãnceem rohschu) kartupekeem; Ehrmu fainneeks — par aufahm; Tufch, mescha-kungs Blihdenẽ, par dãfchãdeem maseem mescha kõhzi-neem, kuras winsch no fehklas bij isãudsinajis; v. Lõwenthal k. — par ahbokeem un pukehm; Nikolai k. Jelgawã — par mahkfligahm istabu grihdahm (gãldneeka darbu).

Trescho gohda-mãksu (usteifchanas-rãkstu) dabujufchi: v. Lõwenthal k. Leel-Abguldẽ — par aufahm; Mescha-Blugu fainneeks — par meefcheem; Zihruku fainneeks — par kweefcheem; v. Nettelhorst, barons Schlagunã — par Flo-rentinu firneem; v. Klopmann, barons Wirkusmuischã — par dselteneem Pruhfchu firneem; Weikert, swanis Dohbelẽ — par beetehm; N. Thomson k. Rihgã — par kartupekeem un par mehfleem is pãfchu fabrikã; Põtschke k. Dohbeles fudmalãs — par kartupekeem; Nufschu-Stãhlberga fain-neeze — par lohpu rahzeneem; Degainu fainneeks — par lohpu rahzeneem; J. Dawidowfki k. Dohbelẽ — par kãnãriju fehflu; Gãchtgens k. Nãudifchõs — par rudsu kuhli un par semes malku; Tufch, mescha-kungs Blihdenẽ — par jauneem mescha kõhkeem; v. Frank, barons Dundurneek muischã — par Wãhrijãs reeksteem (Wãllnuffe), kuras winsch pãts bij kõhpis un isãudsinajis; Koenig jaunkundse Nuzen-burgã — par puku-kãhposteem; Bielenstein k., mahjitãjs Dohbelẽ — par Sawoiju kãhposteem; v. Haaren, barons Memelesmuischã — par smalku fchehlfkinu; Janis Pihladfõs Nuzenburgã — par zepurehm no ausu fãlmeem; Kahda kãlpa feewa Glebawã, Leifchõs — par audekli.

Schinĩ gadã, Augusta mehnescha beigãs, Dohbeles semkõhpibas-beedriba isrihkojs atkal lohpu-israhdischanu Dohbelẽ; preeksch tahdahm istahdes isrihkojchanahm minetai beedribai ir Domehnu ministerija nospreedufe, trihs gadus no weetas doht pa 300 rubl. f. palihdsibas.)

Zil swarigas tahdas istahdes preeksch laufsfainneezibas ir, ta gan mums wãirs nebuhs nekãhda fwefcha leeta. Kursch no mums schim laikam gan nedohma us kreetnãku

*) Dohbeles semkõhpibas-beedriba ihsti dibinajahs 1870. gadã. Schini pirmã gadã wãisã bij pawisam 34 beedru, tagad tai ir tilãt kahdu 30 lohjeklin, swãr kureem kahdi 6 fainneeki arrohãhs. Laufsfainneeki tẽ dohd sawãl atpãkãpãlifchanãi to par wãinu, ka wãfas beedribas dãrifchanas teekohkt pa leelãkãi dãkãi tilãi wãhju wãlodã wãstã; lohti reti nahloht kahdas isfãidrofchanãs latwifkã wãlodã preekschã.

*) 200 r. skãidrã naudã un medãlus 100 r. wehrtibã.

un eenahzigaku lauku-apstrahdaschanu un dahrsu- un lohpukohpfschanu, kufsch tagad gan labpraht neklaufahs us derigeem un ismehginateem padohmeem schini leeta, kufsch gan tagad, ihfaki jakohht, nenoraugahs us tureeni, kur winam wisgaischaki atspihd preti kreetnu puhlinu augli un ar to aridsan eepreezinafschana us wina sweedru-lauka. Istahdes ir tahdas weetas, kur kreetnu puhlinu augli parahdahs, tahs ir tahs eepreezinatajas us neapnikufcha sweedru-lauka. Kur istahdes zelahs, tur war laudihm labas eedohmas un eegribas zeltees un kur tahs pastahw un teef wiszaur pabalstias, tur ir labi augli gaidami. Kaut waretu scho paschu ari no nahlofschahm Dohbeles semkohpibas-istahdehm dohmaht un zereht!

Vertrama Kahrlis.

„Bezais-brahlis“ un Leppewitscha kungs.

jeb:

Wehl par mescheem un plawu atfuhnoschanu.

„Bezais-brahlis“ kà Leppewitscha kungs „Darbu“ no fauz, bet kas pehz sawa dsimuma ir tas jaunalais, lai tas gan pahri deenas papreefsch fahzis staigaleht — „Bezais-brahlis“ nu eestahjahs weza brahla teefibàs un luhko sawa 5. numura „jaunv brahli.“ „Baltijas Semkohpi.“ labi no-raht. Es nerahschohs, ka „Bezajam-brahlim“ sawa ihgnuma isprufufchi daschi negehligi wahrdi, kà par peemehru pee waizas: us kureem augligeem laukeem gulejuschi fenak uhdeni? „Woi grehtu-pludu laika?“ Kats lastais sinahs tahdeem wahrdeem awotu atrast. Es ar nelaunojohs, ka Leppewitscha kungs semi par nemaldigu turahs — nu, kas nu ees stihdetees tijibas leetas! Bet, kad teikumumu par mescheem un plawu pahrlabofchanu Balt. Semkohpja 1. numura „Bezais-brahlis“ nemahs pawisam pahrgreest — tad jau newarehs zeest klusu un tad jau ar gan buhs trescham kahds wahrdisch atlauts.

Par to leelo mescha isjirfchanu starp Greefiju un Egipti atrohnahs Balt. Semkohpja 1. numura eefuhrijums, kura ari pamahzifschana par plawu pahrlabofchanu usnemta.

Ka eefuhrijums farakstihst apdohmigà waloda, to neweens nau leedfif; bet ziti dohma, ka winsch par drihfi nahzis. Nu, ko par to runaht, katram sawas dohmas — lai ziteem ari paleef taisniba.

Bet ko nu dara „Darbs“? „Darbs“ no saweem Widusjuhrah mescheem ne wahrdinu wairf nepeeminedams, zaur Leppewitscha k. grib eeteikt, ka „Balt. Semk.“ mescha pohstifschanu aistahwejis, kaut gan zaur mescha isjirfchanu mehsh sawus labahohs draugus esohht laudejuschi, kas muhs aifargajufchi no fauseem un falteem rihta un seemeta wehjeem; jo preefsch 60 gadeem newarejuschi laudis sahlè „guloscham kumelam ne aufis redseht“ ap Surgeem, un tagad newarohht plaut ahbolina ne ap jaunajeem Sahneem.

Kas Leppewitscha kungam no tahdas pahrgreeschanas un usteepfchanahs waretu atlehht, nespehju nolemt. „Balt. Semk.“ stahw strupeem wahrdeem: „Ari newar wis teikt, ka zaur meschu nolihfchanu semkohpiba arween un wifur eet atpakat; jo kur daudf mitras semes, tur zaur meschu nolihfchanu seme paleef augligaka.“

Kaschohks ir derigs apgehrbs, kaschohks, kà kaschohks, ir labs. Ko nu gan no tahda teiktu, kas gribetu usteept, par to, ka kaschohks labs, ka tas siltumu ustur un aukstuma (faltuma) nepeelaisch, lai to nepahrmaina ar zitahm drahnahm, lai to walka ari katsta wasara? Tapat ir ar me-

schem. Meschs ir derigs apgehrbs semei, meschs, kà meschs, ir labs; bet lai semei zita apgehrba nedohd, par to ka meschs derdrehgnumam, kaut gan drehgnuma netruhkt — tas ihsti tas pats, kà kad usstihwetu, lai nenoleef kaschohka ir wasara.

Mehs redsam miljonus pudu labibas nahkam no Kreewsemes, kas kulta neschahweta, kur nepajihst muhsu riju; mehsh aptaustam scho labibu un atrohdam to labu, faufu; mehsh esam peedihwojuschi, ka no tureenes jau jauna maife pee mums atnahkuse, kur mehsh wehl ne-esam fahkufchi kult; mehsh sinam, ka ir Wahzsemè truhkt schahwejamu riju. Ko nu peerahda wifst tas? Waj Leppewitscha kungs nekad nau scho prasijees? Tas peerahda, ka, kamehr mehsh kaujamees rudeni ar miglahm, ar leetu, zitur ir jauks kohpjams laiks, kas sawahlfchanu paschu us preefschu dsen un atlauj iskult labibu faufu; tas peerahda, ka mums netruhkt mitruma, ka mums mitruma papilnam!

Un teescham muhsu juhmalu gubernahm netruhktu mitruma ir tad, kad tiktu wehl nozirfshas tuhktofshas un atkal tuhktofshas puhraweetas mescha, ka tuhktofschahm familijahm tiktu dohta eespehja, sawu usturu gohdigi sawa pascha tehwiya pelnitees un ne wis Nowgoroda jeb zitureene pahrtifschanu melleht. Waj kas tijehs, ka — kà par peemehru Dundanga — kur kohki sapuhst mescha, ja te islihstu tuhktofshas no puhraweetahm mescha, ka Daugawa mafosees tadeht uhdens? Mehsh mellejam uhdens isfifschanas wainu ne wis pee upes grihwas, bet pee upes awoteem; tad jau ar waina, ja Daugawai tagad teescham mafak uhdena, buhs mellejama ne schè, bet pee winas awoteem, kur, daudf attahlak no juhrah nekà muhsu widi, gais ta waj ta jau faufaks nekà juhmalà, kur tad zaur meschu isjirfchanu tas jo faufaks palizis. Tadeht tai teikumà: „Kur daudf mitras semes, tur zaur meschu nolihfchanu seme paleef augligaka.“ tas „tur,“ nesihmejahs us winahm rihta, bet us muhsu Baltijas gubernahm.

Tapehz katrai, semkohpibai un meschkohpibai, lai saws laiks, sawa weeta, sawa teefiba. Waleja smilti, pakalnu galos, lai neaifstax meschu, un ir zitur, kur neaugliga seme; tur meschi sawa weeta, tur meschi wairak eenesihsh nekà lauki; lai ar audfina pee katras mahjas sawas birfites, mehsh preezafimees no wifas firds par tahm; bet, kur augliga seme, kur leels miklums, lai zehrt meschus drohfschi semè; wini sawu peenahkumu ispildijufchi, semi sagatawojuschi; lai nu dohd familijahm eespehju pelnitees. Lai nebihstahs, ka mums truhks mitruma; tuwa juhra, sema gula, neliks mums mitruma truhkt, un ja gais pee mums paliktu teescham faufaks, tad tas wehl nebuhtu nekahda nelaimè, jo mehsh eespehtu tad sawus laukus laiku un labà laika nokohpt. Mikluma pamasofchanu islihdsinaht nebuhtu pahrlaeku grehti; til wajadsetu semi wasarajam jau rudeni un dsiki usart un nezetu atstahht, kur tad rudens un pawasara miklums jo dsiki semè eefuhzahs un uiglabajahs, kas faufà siltà wasara spirdfina stahdus, jeb Leppewitscha kunga waloda, „kur drehgnums peeteef stahdeem baribu peekemigi sagatawoht.“

Ir Leppewitscha kunga sinkahribai mehsh spehjam aiflihdseht, kur tee tahdi widi, kur agral (grehtu pludu laika? kà winsch waiza) uhdeni gulejuschi un nu par teizameem laukeem pahrwehtufschees. Tahdu weetu wairaku atrohdanamu, bet istikim ar Brambergi. Schis apgabals tit pehdas 7—9 augstaks nekà juhra; tur, kur Sohda Tehr-

wetê eetek, til pehdas 3. Schè nu, tàpat kà Olandijà, nau gar laukeem grahwji willti, bet **Dambji** usmesti, lai laukus aissargatu no upes pahrluhfchanas. Warbuht ka Yeppe-witscha f. ar ilgofees pehz sinahm no grehku pludu laikeem, us kureem tas atfauzahs. Nu, grehku pludu laiki nekad nau bijuschi. Wezà Wahzu walodà gan ir wahrds, kas fkanaja: sinvluot, sintvluot, un Putera laikà Sindslut, bet wahrds apshmeja: leelus, un ne grehku pludus; til zaur walodas neprafchanu schis wahrds pahrluehtees par grehku pludeem; tad gan tahds wahrds ir, bet tahs leetas, tahdu laiku paschu, nau nekad bijuschu.

Kad mehs tè wehl peeminam Jurgòs sahlè gulofchu kumetu, kam nau bijuschas ne ausis redsamas, tad tas no-teek til tadeht, ka zaur scho teiku ir pawairoti tee stahsti, no wezeem labeem laikeem; jo peerahdischanas paschas, ka wezdòs laikòs muhsu seme bijuse augligaka par muhsu laikeem, neween pawisam truhkst, bet turpretim katrs apleezinahs, ka tagad no semes daudis wairàl eenahfchanu, nekà agrak. Mehs paschi esam peedshwojuschi, kaut gan ne-esam 60 gadu wezi, ap Jurgeem jau leelu sahli, kà 1848. gadà, esam seemas swehtku nedelà likuschi art un ezeht, kas peerahda, zil faufa seme bijuse, esam atraduschi ap seemas swehtkeem laukà seedoschas pukès, kohlà seedus, esam redsejuschi Februari laukà sirnus sehjam — bet tahdi reti gadi paleek ar reti un nedohd nekahda wispahriga mehra. Ka meschi muhs spehj aissargahnt no fauseem un auksteem rihtan un seemela wehjeem, tas gruhti tizeht, pahrluezinajuma jau pagalam truhkst. Schaurai strihpai gar mescha malu gan spehj meschi aisswehju doht — bet ari to noehnoht. Mehs lasam beidsamà Balt. Semkohpja numurà par wehtru sinofchanu kugeneekeem; kad meschi spehtu aistureht wehtras, tad jau nebuhtu eespehjams tahdas sinas doht!

Par fuhnu isnihzinafchanu us plawahm dewa „Darbs“ sawà pirmà numurà pamahzifchanu: lai sawedoht smiltis tshupà, lai tahs apleijohnt ar futraju reisu reisehm un ap-faisohnt ar gipsi; lai ismaisohnt pa reisehm tshupu un lai pehz kahdahm nedelahm islaisohnt schahs tà fataisitas sahles us plawu. Newaram teikt, ka schi pamahze nederetu leetai, bet ari newaram teikt, ka ohtram, „Baltijas Semkohpim,“ taisnibas truhktu, kad winsch grib, lai papreeksch skatotees pehz wainas saknes, un ja schi atrafta, ka tad makam daudis lehtaki nahfshotees sahles pret wainu peegahdaht. Winsch nu saka, ka pee plawu safuhnoschanas esohnt waina: waj plawu leefums, waj winu flapjums, jeb ar ziteem wahrdeem, ka esohnt diwas sewischklas wainas, kurai katrai deroht sewischklas sahles. „Darbs“ nu pats mahza, ka fuhnas, kas no flapjuma zehluschahs, warohnt isnihzinahnt, ja us plawahm til prasti smiltis uswedohnt; tad jau buhtu skaidrs tehriusch, til tas futrajs, til tas laiks, kas ar tshupas ismaisifchanu reisu reisehm pahrgahjis; turpretim pee ohtras wainas, ja safuhnoschana leefuma deht zehluschahs, tas laiks, kas isgahjis ar smiltschu sawefchanu un tshupas zauri jaukschjanu — un laiks ir nauda — tàpat skaidrs tehriusch; jo tas esohnt weeglaki panahkams, ja futraju isleijohnt prasti us tahdahm plawahm. Ja kas eewehrojis, zil garas rindas dakteri agrak farakstija zilwekeem preeksch sahlehnt un zil winas ihfakas palikuschas, kamehr kihmijas sinafchanas peenehmuschahs un wairàl isplatijuschahs, tas nebrihnefees par tahdu atreschginafchanu Baltijas Semkohpja „Gesuhthjuma.“

Bet kad nu wajadfigo smiltschu sawefchana preeksch flapjahm plawahm prasa daudis darba un leela spehka, kad daschlahrt smiltis ar nemas nau safneedsamas, kad, ar wahrdu fakohnt, nau katram eespehjams scho sahli isleetaht, tad „Gesuhthjums“ ir padohmu dewis, nemt smiltis weeta gipsu. Yeppewitscha kungs nu atrohn, ka tas kas it no jauna un ka tappehz winsch un „wisu semkohpji“ newarohnt tizeht, ka zaur gipsu warohnt pee plawahm kahds labums zeltees, kamehr nepeerahdischoht, kur un kas zaur gipsu fuhnas isnihzinajis; kur klast winsch peemin, ka wehl ne-esohnt skaidribà, kà un kapehz gipsis sawà spehka schà waj tà isturahs. Schi netizibas isteifschana „wisu semkohpju“ wahrda, ir tohti ehrmiga; jo dohts padohms nau ne jauns, ne nepasishstams. Kihgas kantorista kungs Schroeder jau preeksch wairàl nekà diwidefmit gadeem at-pakat ir zaur gipsu sawas muishas flapjas plawas atfuhnojis. „Darbs“ pats nem par trescho pee dohta maisijuma gipsu un saka, ka tas satureht behgdamo amonjaku. Yeppe-witscha kungs teiz, ka gipsa mehflufchanas spehks pas-tahw wiswairàl wina sehweka skahbè un tad wina kaska dakas, jeb abas kohpà. Nu jau mehs redsam, ka gipsis isturahs trijadi un peeminesim til wehl, ka, ja gipsis spehj amonjaku satureht, tad winam jau ar eespehja, amonjaku usnemt, un to winsch tad ar teescham un pilnigi dara, kapehz tad ari Yeppewitscha kungs pats, un ar pilnu taisnibu, „Padohma dewejà“ gipsu usnehmis mehflu skaità. Nu winsch brihnahs, ka zits dohd padohmu, lai ar gipsi mehflu!

Apluhkosim nu daudsmas tuwaki mehflufchanu ar gipsi. Gipsis eespehj amonjaku usnemt un to winsch dara, amonjaku no gaisa usnemdams un to stahdeem peewesdams. Stahdeem wajaga sehweles skahbes, wajaga kalku datu preeksch labas pahrtifschanas, un gipsis dohd abas. Tai mehra nu, zil gipsis stahdus, sahli, paspehjina, til tas fuhnas isnihzina. Pee gipsota ahbolina, ahbolina pelnòs, atrohn 3 lihdi 4 reis wairàl sehweles skahbes nekà pee negipsota ahbolina. Schis wairums, kà skaidri redsams, tad nahzees no gipsoschanas. Pehz Stoekhardta atrohnahs 1000 mahrzinas no fauseem lauka augumeem: seedòs plautà ahbolinà 18 lihdi 20 mahrzinu kaska; eenahkluschòs sirnòs un lehzas 14—16 m. kaska; labibà 4—6 m. kaska; tahlak, pehz wina isrehkinuma, usnem stahdi sewi il gada no weenas puhraweetas sehjuma: labibas 14—16 mahrz. kaska; seena un atahla 16—22 m. kaska; kartufelu 28—34 m. kaska; sirnu un lehzu 48—55 m. kaska; ahbolina 82 lihdi 100 mahrz. kaska un wairàl.

Tè nu redsams, ka preeksch ustura weenam stahdam kalku datu wajag wairàl nekà ohtram, ka labibai wismasal un ahbolinam wiswairàl tahdas baribas wajadfigas un ka ahbolinsch jo pateizigs, ja winam to sneeds; ka bes kaska ir seens neisteek, ka tadeht plawu gipsoschana, jeb plawu mehflufschana ar gipsu nemas nau tahda dihwaina leeta, kahda ta rahdahs Yeppewitscha kungam, kaut gan winsch pats sawà „Padohma dewejà“ mahza, ka gipsis ihpaschi sahle i deroht un tahdà semè jo spehzigi rahdotees, kurai truhktoht gipsa dakas. Un kas tad teizis, ka tahdàs safuhnotàs plawàs gipsa pa daudis atrohnahs?

„Wezais-brahl!“ Yeppewitscha kungs! lai nu deesgan, lai tadeht nekahda eenaida! „Kà meschà fauz, tà no tureenes atskan,“ saka wezi laudis.

—u—
Atbildedams redaktors un isdewejs: G. Mather.